Scanned with OKEN Scanner

प्रकाशन क्रमाक – ५२
ISBN NO : 978-81-954065-2-4

कल आणि कस

(समीक्षा)

केदार काळवणे
मो : ७०२०६३४५०२

Kal Aani Kas

(Reveiew)

Kedar Kalwane

सर्वाधिकार
© सौ. शुभांगी काळवणे

प्रथम आवृत्ती : २६ जून २०२१
(राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज जयंती)

प्रकाशक
पांडुरंग निवृत्तीराव पुट्ठेवाड
गणगोत प्रकाशन
'इरा निवास' देशपांडे गल्ली,
देगलूर जि. नांदेड – ४३१ ७१७
भ्र : ९६६५६८२५२८

मुखपृष्ठ : पुष्करराज गोरंटला
अक्षरजुळणी : सौ. कलावती घोडके
मुद्रक : रामकृष्णा प्रिंटर्स, हैद्राबाद
किंमत : रु. ३९० /-

Scanned with OKEN Scanner

अनुक्रमणिका

	※	भूमिका / ५
विभाग एक	१.	साहित्य : समाज, संस्कृती आणि भाषा / ९
	२.	ग्रामीणतेच्या आरंभाचे मूळ / २५
	३.	ग्रामीण साहित्याची रूपरेखा / २८
	४.	ग्रामीण साहित्याचा अनुबंध / ४४
	५.	बदलते ग्रामजीवन आणि मराठवाड्यातील कविता / ८२
	६.	आजचे साहित्य तरुणाईची भाषा बोलते का? / ९५
	७.	समतापर्व आणि छत्रपती शाहू महाराज / १०४
	८.	दत्ता भगत यांची कारकिर्द / १०७
	९.	गुरुजी : जीवन आणि साहित्य / ११३
	१०.	अक्षरे प्रकाशमान करणारा अक्षरवंत / १२६
	११.	समकालीन वास्तवाला भिडणारा रंगकर्मी / १३१

•••

विभाग दोन	१२.	बहुजन संस्कृतीचे सारसूत्र / १३७
	१३.	जागतिकीकरणोत्तर मराठी साहित्याचे आकलन / १४२
	१४.	महाराष्ट्रीय संस्कृतीचा कुलवृत्तांत / १५३
	१५.	अज्ञाताच्या शोधाचे कथारूप / १५७
	१६.	वास्तवभान देणाऱ्या गावगोष्टी / १६१
	१७.	अष्टदर्शने : आशय आणि अभिव्यक्ती / १६५
	१८.	समाजव्यवस्थेच्या अध:पतनाचे राजकीय संवेदन / १७१
	१९.	समकालीन स्त्रीवेदनेचे वास्तववादी आविष्करण / १८१
	२०.	बदलत्या समाजवास्तवाचे काव्यभान / १९२
	२१.	ओल्या डोळ्यांच्या सातबाऱ्याचा शोध / २०३
	२२.	करुणेच्या अंत:स्वराचे सम्यक चिंतन / २०७
	※	परिचय / २१२

Scanned with OKEN Scanner

'कल आणि कस' या साहित्यविषयक स्फुट लेखांच्या पुस्तकात केदार काळवणे यांच्या वाङ्मयीन जाणिवा तर व्यक्त होतातच; त्यासोबत त्यांच्या जीवनविषयक निष्ठाही प्रकट होतात. परिवर्तनशील, सम्यक दृष्टीच्या या लेखकाचा नवनव्या सांस्कृतिक-सामाजिक गोष्टीत मनापासून सहभागी होणे हा स्वभाव आणि अवलोकन-आकलनाच्या पातळीवर मूल्यात्मक सुसंगती साधणे हा स्थायिभाव आहे. पुस्तकातील पहिल्या भागातून हे आपल्याला जाणवत राहते. आपल्या म्हणण्याला संदर्भाचे तपशील पुरवताना ते पुरते सावध असल्याचे लक्षात येते. साहित्य आणि संस्कृती, साहित्य आणि समाज, साहित्य आणि परिवर्तने यांचा अनुबंध स्पष्ट करताना त्यांची प्रगतीशील भूमिका कुठल्याही मर्यादा उत्पन्न करीत नाही; किंबहुना ती त्यांच्या भाष्याला सरूप करते. विविध संदर्भांचे तपशील देताना स्वतःचे त्यांचे 'म्हणणे' बाजूला पडत नाही किंवा वाटही चुकत नाही. ललित साहित्याचे स्वरूप विशद करताना त्यांनी भाषा, अनुभव, सामाजिक संदर्भ आणि सौंदर्य यासंबंधी अतिशय समतोल भाष्य केले आहे. 'मानवी जीवनाचे दर्शन घडविणे' हे साहित्याचे मुख्य प्रयोजन असल्याची स्पष्ट जाणीव त्यांना आहे. म्हणूनच विविध प्रवाहांच्या साहित्यासंबंधी त्यांनी मांडलेले आकलन एकांगी आणि उथळ होत नाही. ते ग्रामीण साहित्याचे चिकित्सक अभ्यासक आहेत. ग्रामीण साहित्याच्या कक्षेत अन्य साहित्य संकल्पनेच्या अनुबंधांची जी चर्चा त्यांनी केली, ती अत्यंत वाचनीय आहे. कविता हा साहित्यप्रकार त्यांच्या विशेष आवडीचा दिसतो. मराठवाड्यातील ग्रामीण कवितेचे स्वरूप व तिचे वेगळेपण मांडताना त्यांनी परंपरा आणि नवता यांचा संबंध उजागर केला आहे. मराठी साहित्यात आपली नाममुद्रा उमटविणाऱ्या काही लेखकांच्या साहित्य योगदानावर त्यांनी केलेले आत्मीय लेखन हे एकाचवेळी त्यांच्या अभ्यासाला आणि व्यक्तिमत्त्वाला ठळक करणारे आहे. दुसऱ्या भागात समाविष्ट असलेले पुस्तकांवरील परीक्षणात्मक लेख देखिल अभ्यासपूर्ण आणि साहित्यकृतींचे नेमके आकलन मांडणारे असेच आहेत. त्यांनी उत्तरोत्तर अधिकाधिक सकसपणे लिहीत राहावे आणि सामाजिक-साहित्यिक क्षेत्रात आपले योगदान देत राहावे, यासाठी त्यांना मनःपूर्वक शुभेच्छा!

– डॉ.यशपाल भिंगे

गणगोत प्रकाशन

ISBN 978-81-954065-2-4

मूल्य ₹ 390

Scanned with OKEN Scanner